

Drie jaar ervaring met natuurbeheer op Cranendonck

Natuur past goed op intensief melkveebedrijf

Jan Corporaal en Edwin Bleumer

Praktijkcentrum Cranendonck is eind 1997 met agrarisch natuurbeheer gestart (zie PO 98-4). Er werd gegraven, gezaagd en geplant, gemeten en geregistreerd. Nadelige effecten op de bedrijfsvoering zijn er nauwelijks, het extra werk is beperkt. Natuur begint zich geleidelijk te ontwikkelen. Daarnaast is er ook een verandering in de houding ten opzichte van natuur waarneembaar. In dit artikel staan een aantal resultaten en ervaringen van de afgelopen drie jaren.

Nieuwe singel

Ter gelegenheid van Boomplantdag 1998 hebben schoolkinderen een nieuwe singel aangeplant met eiken, elzen, essen, hazelaar, vuilboom, sleedoorn. De ontwikkeling van deze soorten loopt heel verschillend. De elzen groeien goed en hebben plaatselijk al een hoogte van meer dan 3 meter bereikt. De overige soorten ontwikkelen zich veel langzamer. In de singel groeien slechts op enkele plaatsen wat distels en brandnetels. Met een pleksgewijze bestrijding vormen ze geen bedreiging voor het aangrenzende perceel. In 2000 is gestart met opbrengstbepalingen op het grasland aan weerszijden

van deze singel. Doordat deze singel van oost naar west loopt geeft het een goede gelegenheid om gedurende een aantal jaren het verloop in opbrengstderiving aan de noord- en zuidzijde vast te stellen.

Houtwallen en singels

In de winter van '97/'98 is, voor het eerst sinds jaren, aan een houtwal en een singel onderhoud gepleegd. De houtwal bestond uit zware eiken, die het aangrenzende perceel hinderden door schaduw, blad en takkenval. Uit deze houtwal is ruim de helft van de bomen gekapt. De stobben van deze bomen blijken minder snel uit te lopen dan verwacht.

Bij de singel zijn drie verschillende onderhoudsmethoden toegepast. Bij eenderde deel is minimaal onderhoud gepleegd. Alleen overhangende takken en een enkele boom zijn verwijderd. Bij het tweede stuk zijn alle bomen afgezaagd. Bij het derde stuk zijn alle bomen, op drie na afgezaagd. Omdat deze singel vrij hol was, zijn op verschillende plaatsen eiken, elzen, essen en struikvormers als sleedoorn, vuilboom en hazelaar ingeplant. De groei van de boompjes valt nog wat tegen. Ook de stobben lopen maar langzaam uit. Doordat er volop licht op

Voorjaar 1998 hebben schoolkinderen een nieuwe singel aangeplant,

zomer 2000 zijn de snelste groeiers al drie meter hoog.

de bodem komt tieren de bramen welig. Dit vraagt extra onderhoud om te voorkomen dat ze te ver het perceel opgroeien. Positief effect van het onderhoud is dat de grasopbrengst op de eerste 10 meter van het aangrenzende perceel in 1999 circa 2 ton ds/ha hoger was dan langs het stuk waar geen onderhoud was gepleegd. De takkenstapels van snoeihout zijn inmiddels geslonken van 1,5 m naar 20-30 cm.

Ecologische verbindingzones

In samenwerking met het waterschap zijn verschillende inrichtingsvormen van ecologische verbindingzones (EVZ) aangelegd. De stroken zijn op verschillende manieren ingeplant met bomen en struiken. Waar de bovengrond langs de beek is afgegraven is het maaipad ingezaaid met een bermengsel. Dit geeft vrij snel een dichte zode en houdt de groei van probleemkruiden tegen. De opbrengst van het gras is laag zodat het onderhoud weinig tijd kost. Bij het schonen van de aangrenzende beek voert het waterschap het slootvuil en het maaisel van het maaipad af om verrijking van de EVZ te voorkomen. Dit kost extra arbeid, terwijl ook het verwerken van deze relatief grote hoeveelheid biomassa een probleem vormt.

Beheersovereenkomsten

Vier percelen zijn in tweeën gedeeld om de mogelijkheden van een beheersovereenkomst voor botanisch beheer te onderzoeken. Omdat deze percelen lange tijd behoorlijk intensief gebruikt zijn, waren de verwachtingen niet zo hoog gespannen. Na drie jaar is de opbrengst al met enkele tonnen droge stof gedaald. Ruwbeemd, geknikte vossestaart, witbol, pitrus en witte klaver nemen toe, ten koste van Engels raigras en straatgras. Verder vestigen zich ook soorten van (vochtige)

De rand van een maisperceel is omgevormd tot een ecologische verbindingzone in drie jaar tijds.

schralere graslanden, zoals egelboterbloem, kleine klaver, moerasrolklaver, pitrus, zomprus, hazezegge en zachte dravik. Bij het randenbeheer dat ook op deze percelen wordt uitgevoerd komen slecht mondjesmaat enkele nieuwe soorten vanuit de perceelsrand naar voren.

Mais

Langs de twee lengtezijden van een maisperceel is een grasrand van 4 m breed aangelegd. De 12 meter brede kopeinden zijn eveneens met gras ingezaaid. Op deze manier kan ook bij mais een beheersovereenkomst voor randenbeheer worden afgesloten. De grasstroken fungeren tevens als spuitvrije en bemestingsvrije zones. De stroken zijn voor de ene helft ingezaaid met een wildweidemengsel en voor de andere helft met een BG11 mengsel. Het wildweidemengsel geeft snel een bedekking met o.a. bladkool. Daarnaast zijn verschillende vlinderbloemigen aantrekkelijk voor vlinders. De grasstroken worden niet bemest. In twee sneden is 2-2,5 ton droge stof geoogst. Deze randen liggen vrijwel geheel in het open veld en ondervinden dus geen schaduwwerking van bomen. Bij maispercelen met bomen is de droge-stofopbrengst langs de rand gemeten. Langs een rij hoge populieren bedroeg de opbrengst van de eerste rij maïs omgerekend slechts 13 kg ds/ha. Bij minder hoge bomen zijn opbrengsten van 3-6 ton ds/ha gemeten. De negatieve invloed van de bomen neemt af met de afstand, maar is meestal tot de 15^e rij vanaf de rand (11 m) nog duidelijk meetbaar.

Vogels

Vrijwilligers van het IVN tellen enkele keren per jaar het aantal territoria van vogels. Op en rond het bedrijf komen 24-27 soorten voor, vooral in de bosranden langs de percelen. Op

het erf zitten veel huismussen, spreeuwen en tortelduiven. Daarnaast zijn op het erf koolmezen, pimpelmezen, vinken, merels, zanglijsters en witte kwikstaarten geteld. In de houtwallen zijn alleen territoria van een vink, een koolmees en een wilde eend vastgesteld. De percelen zijn zeer vogelarm; er werden slechts twee kievitparen geregistreerd en in de torenvalkenkast een paartje dat met succes een nest jongen grootbracht.

Poelen

Op één van de percelen lag in 1997 al een poel die dichtgegroeid was met bagger en planten. Deze is in september 1997 uitgediept en enigszins vergroot. In de hoek van een ander perceel is een nieuwe poel gegraven. Op beide poelen is vanaf 1998 een dicht dek van kroos aanwezig waardoor ondergedoken waterplanten nog geen kans krijgen zich te ontwikkelen. Dit past niet bij ons streefbeeld. De oorzaak van het kroos zou kunnen liggen in de grote voedselrijkdom van het water. Langs de nieuwe poel is een dijkje aangelegd met een greppel ervoor, waardoor het water van het perceel niet in de poel kan lopen maar naar de sloot wordt afgevoerd. Het kroos is enkele keren verwijderd. Het resultaat was van korte duur omdat het kroos zeer snel weer aangroeit. In beide poelen zitten veel kikkers, salamanders en waterinsecten. 🐸

De nieuw aangelegde poel heeft nog een dik kroosdek,

Natuurbeleving

De begeleidingsgroep rond dit project bestaat uit mensen van zeer diverse pluimage. Ook bezoekers van het proefbedrijf kijken vanuit verschillende optieken naar het agrarisch natuurbeheer. In de beginfase lagen de meningen van de "natuurmensen" en van de "boeren" vrij ver uit elkaar. De natuurmensen hadden onvoldoende vertrouwen in de mogelijkheden van boeren en de boeren vonden het allemaal niet zo nodig en het mocht zeker geen nadelige invloed hebben op de bedrijfsvoering. Nadelige invloeden op de bedrijfsvoering zijn echter nauwelijks vastgesteld. Een kleine oppervlakte die voor een deel uit incurante hoeken bestond, is tegen vergoeding uit productie genomen en de beheersvergoeding dekt de kosten door opbrengstvermindering. In 1999 werd minder dan 25 uur aan beheer besteed. Wat in drie jaar is ontstaan, wordt door alle partijen als gewoon ervaren. Door de situatie te vergelijken met drie jaar geleden valt pas op wat er is bereikt. Nu is gebleken dat veel vooroordelen niet juist zijn, komt de samenwerking pas goed op gang. De natuurmensen waarderen de boerenresultaten en de boeren gaan het ook leuk vinden. Natuurontwikkeling blijkt dus vooral een kwestie van mentaliteitsontwikkeling.

veel kikkers en watersalamanders hebben de poel gevonden.